

РОЛЬ ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНИХ ТЕРИТОРІЙ У ЗБЕРЕЖЕННІ ДИКОЇ ПРИРОДИ

За останні 100 років діяльність людини завдала непоправної шкоди тваринному і рослинному світові України. Як наслідок, до 3-го видання (2009р.) Червоної книги України занесено 542 види тварин та 826 видів рослин і грибів

Враховуючи сучасні еколого-природоохоронні проблеми збереження ландшафтного та біологічного різноманіття *актуальністю* наших досліджень стали умови напіввільного розведення та утримання диких тварин, збільшення їх поголів'я з наступним випуском частини поголів'я у навколишні угіддя, що дасть можливість відновлення балансу в природі.

Мета дослідження. Вивчення різноманітних форм і методів збереження ємності мисливських угідь; збільшення чисельності мисливських тварин; збагачення природи біорізноманіттям для подальшого відновлення та балансу біосфери.

Результати дослідження. Важливим кроком для зміцнення природоохоронної сфери стало прийняття 28 червня 1996 року Конституції України, в якій стверджується, що забезпечення екологічної безпеки та підтримання динамічної рівноваги на території України є обов'язком держави (стаття 16), кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля (стаття 50) і кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі та відшкодовувати завдані ним збитки (стаття 66).

Окремого закону про збереження і збалансоване використання біологічного різноманіття в Україні немає, але ці питання регулюються чинними законами держави. Всі об'єкти рослинного і тваринного світу підлягають державній охороні, а їх спеціальне використання є платним на основі відповідних дозволів. Збільшення природно-заповідного фонду України відбувається в основному за рахунок створення полі

функціональних територій – біосферних, природних заповідників, національних парків, регіональних ландшафтних парків, лісомисливських господарств.

Згідно Закону України «Про мисливське господарство та полювання (2000 р.)», право колективної та приватної власності «на окремі об'єкти тваринного світу» або на «окремих мисливських тварин», вилучених з природного середовища в установленому Законодавством порядку, розведених в неволі або набутих іншим шляхом, не забороненим законодавством, передбачається. Разом з тим це право, згідно тих же законів, може бути обмежене в інтересах охорони об'єктів тваринного світу.

Програмою діяльності Кабінету Міністрів України передбачено «створення нових вольєрних господарств з метою збільшення чисельності мисливських тварин». План передбачає організацію впродовж 2008 р. у кожній області України не менше ніж одного відповідним чином облаштованого господарства. Для збільшення ємності мисливських угідь, а також збагачення загального природного біорізноманіття доцільно створювати вольєри для розведення мисливських звірів з наступним випуском частини поголів'я у навколишні угіддя. Таке напіввільне розведення диких тварин має зміст їхнього утримання у штучно створених умовах, де вони живляться переважно природними кормами, але не мають можливості вільно переміщатися за межі штучно ізольованої ділянки мисливських угідь.

Розвитку напіввільного, або вольєрного утримання диких копитних сприяла поява штучних тканин, що знизило економічну ефективність про переваги напіввільного розведення оленів.

За даними ФЕДЕА, у Європі загальна кількість диких копитних, що вирощується у вольєрних умовах становить понад 700 тис. голів. За рік тут заготовляють понад 6,8 тис. тонн м'яса, у тому числі половину – в Німеччині, Франції та Ірландії. Загальна площа фермерських господарств становить близько 50 тис. га.

Вольєрне розведення оленів у Німеччині набуло популярності у 70-х роках минулого століття, а вже на кінець 90-х років у напіввільних умовах лише лані утримувалось близько 70-80 тис. голів. Напіввільним розведенням дичини у Німеччині займалося близько 2,5 тис. підприємств.

У Франції в минулому столітті у вольєрних умовах утримувалося близько 3 тис. голів. Приблизно така ж кількість тварин утримувалася на фермах у Нідерландів, Угорщині, Словаччині, Чехії, Польщі.

Величезного досвіду з напіввільного розведення копитних набуло в пантових господарствах Росії (Друри І.В., Митюшев П.В., 1963). Так зване «парникове утримання» маралів та плямистих оленів практикується на вівчарстві у таких світових центрах, як Австралія та Нова Зеландія. В цих країнах в кінці 60-х років минулого століття було розпочато розведення благородного оленя та європейської лані на обгороджених територіях. Починаючи з 1973 р. аналогічні заходи почали проводитися в Німеччині, пізніше – в Угорщині, Чехословаччині, Канаді, США. Вибір оленів та лані був зумовлений високим забійним виходом м'яса, яке через низький вміст холестерину відноситься до дієтичних продуктів і має вищу ціну, ніж яловичина та баранина. Окрім того лань піддається доместикації, здатна утилізувати рослинність перелогів і непридатних для землеробства земель (Кравченко). В Європі вихід м'яса у цього виду з одиниці площі вищий, ніж у овець та великої рогатої худоби.

У Західній Європі перші спроби утримання оленів у напіввільних умовах відбулися ще у XVII столітті. Проте зараз оленів і ланів розводять у вольєрних господарствах майже усіх країн регіону. Для здійснення координації їхніх дій створена Федерація Європейських фермерів-оленьярів (ФЕДЕА), що сприяє поширенню знань на Алтаї та Далекому Сході.

Запозичивши досвід вольєрного утримання диких тварин, у відповідності з чинним законодавством України на Вінниччині створено туристично мисливсько-рибне господарство «Вепр».

Підприємство «Вепр» було організовано в 2007 р. рішенням Вінницької обласної ради народних депутатів 13 сесії 5 скликання від 25 жовтня 2007 року №440 «Про перерозподіл мисливських угідь відповідно до п.22, ст. 43 Закону України», «Про мисливське господарство та полювання» від 22 лютого 2000 р., ст. 15 Закону України «Про тваринний світ» від 13 грудня 2001 р. вважаючи на добровільну відмову окремих користувачів від наданих у користування мисливських угідь, враховуючи клопотання районних організацій Українського товариства мисливців та рибалок і туристичних мисливсько-рибальських господарств про збільшення чи надання мисливських територій уточнення площ за матеріалами мисливських упорядкувань та запровадження передового досвіду ведення мисливських господарств. Обласна рада вирішила надати приватному підприємству «Туристично мисливсько-рибальське господарство «Вепр» мисливські угіддя терміном на 15 років загальною площею 25910,0 га та встановлені межі.

Згідно з положенням господарством виконано роботи з інвентаризації та якісної оцінки угідь, обґрунтування виділення відтворювальних ділянок та обсягів біотехнічних заходів. На основі проведених робіт розроблено проект організації і розвитку мисливського господарства. Разом з ним планується здійснення спеціальних заходів з охорони і відтворення корисних видів мисливської фауни.

Одним з найважливіших завдань ведення мисливського господарства є максимальне використання мисливських угідь, тобто чисельність мисливських тварин, повинна бути доведена до оптимальної господарсько-допустимої щільності, при якій тварини не завдають істотних збитків лісовому та сільському господарству.

Мисливська фауна ПП «Вепр» досить різноманітна видовим складом і представлена переважно копитними і хутровими звірами: олень, кабан, козуля, муфлон, заєць-русак, борсук, куниця лісова, тхір лісовий.

По річках, струмках та болотах гніздяться деякі види куликів, качок. Під час весняних і осінніх перельотів зустрічаються багато видів птахів, занесених в Червону книгу.

До основних видів диких тварин в умовах господарства відносяться: олень плямистий, лань європейська, кабан, муфлон, козуля, заєць-русак.

Одним з основних завдань впорядкування мисливського господарства являється інвентаризація мисливських угідь, що включає в себе розробку типологій угідь, опис їх типів та визначення площі, зайнятим кожним типом. Типологія мисливських угідь – це ділянка з рівноцінними умовами для мисливських тварин, переважно кормовими і захисними властивостями.

В залежності від складу лісонасаджень, категорії некритих лісом та нелісових земель на території мисливського господарства виділяється вісім типів мисливських угідь. А саме: хвойний ліс, листяний ліс, змішаний ліс, чагарники, орні землі, луки, болота, водойми. Інші землі об'єднують всі категорії, що не були віднесені до жодної з попередніх типів мисливських угідь, не підлягають бонітуванню, непридатні для диких тварин (дороги, садиби, лінії електромереж, газопроводи, непродуктивні землі). Вони визначаються з метою балансу площі господарства.

Для мисливських господарств характерним є те, що обов'язково проводиться облік тварин. Мета обліку – з'ясування чисельності тварин та їх розміщення на території господарства. На основі даних обліку чисельності проводиться оцінка та планується вся основна діяльність господарства, встановлюються норми відстрілу на всій території, вирішується необхідність часткової чи повної заборони добування тварин того чи іншого виду. Під час обліку визначається місце концентрації мисливських тварин, що в свою чергу визначає комплекс обґрунтованих мисливського-господарських заходів.

Важливим фактором в розвитку мисливського господарства є біотехнічні заходи. Вони проводяться з метою збільшення чисельності мисливської фауни, що досягається шляхом покращення кормових, придатних для гніздування, та захисних властивостей угідь, підгодівлі тварин в тяжкі

періоди року, зниження чисельності хижаків, ліквідації чи ослаблення шкідливого впливу діяльності людини, а також випуску в угіддя звірів та птахів для акліматизації.

Найбільші збитки тваринам завдають гострі інфекційні захворювання: ящур, сибірська язва, пастерельоз, сказ, чума свиней, туляремія, туберкульоз.

Основою профілактичних заходів є дегельмінтизація як кормів, так і тварин, а також селекційний відстріл хворих тварин. Ветеринарно – профілактичні заходи в угіддях господарства спрямовані на запобігання занесенню збудників інфекційних та інноваційних захворювань в середовище диких тварин, а також на виконання вимог відносно зберігання кормів.

У міжнародному масштабі великого значення набули мисливські трофеї, які кількісно і якісно відображають продукцію мисливства і ведення мисливського господарства. За якістю і кількістю мисливських трофеїв судять про рівень тієї чи іншої держави в галузі ведення мисливського господарства.

Роги оленів і козуль, ікла кабана і шкури ведмедів, рисі і вовків, опудало глухаря, рябчика та інших видів птахів – хороша прикраса квартир, мисливських баз, клубів, куточків природи, музеїв, а також організації спеціальних мисливських виставок в масштабі області, країни, а також міжнародних виставок.

Широкого розвитку в багатьох країнах світу набув мисливський туризм. Незважаючи на високі ціни послуг, що оплачують іноземні мисливці, мисливський туризм дедалі більше розширюється. Мисливський туризм є перспективним і прибутковим, особливо якщо можна вполювати високоякісний трофей.

Мисливський трофей з повною характеристикою (місце і час відстрілу, маса тіла, розміри екстер'єру, краніологічні виміри, вік тварини) є не тільки мисливсько-історичною, а й великою науковою цінністю. Кожен мисливець намагається зробити сам або за допомогою спеціалістів мисливського господарства оцінку добутого ним звіра і трофея. Трофеї відображають стан

здоров'я та рівень підгодівлі диких тварин в господарстві, а також свідчать про цілеспрямований селекційний відділ, оновлення крові, охорону. Висока якість і оцінка по балах є приємністю не лише мисливця, але й керівника господарства.

Напіввільне розведення диких тварин має зміст їхнього дотримання у штучно створених умовах, де вони живляться переважно природними кормами, але не мають можливості вільно пересуватися за межі штучно ізольованої ділянки мисливських угідь.

Розведення диких тварин в умовах напіввільного утримання наразі постає як новітня галузь народного господарства, що утворилася на стику інтересів тваринництва, мисливства і туризму. ПП ТМРГ «Веpr» має попутну матеріально-технічну базу та кваліфікаційний персонал для облаштування спеціалізованого вольєру і проведення комплексу біотехнічних заходів з метою утримання мисливських видів тварин. На території господарства «Веpr» існує розподіл загальної площі за класами бонітету для оновлених видів мисливських тварин: олень, козуля, кабан, лань європейська, муфлон, заєць-русак. Мисливські угіддя господарства характеризуються значною мозаїчністю, яка зумовлює високий клас бонітету для копитних тварин (лані та плямистого оленя). З метою збільшення щільності популяції лані та плямистого оленя створено маточне ядро, яке складається з 20 особин кожного виду. Створення штучної регуляції чисельності тварин дає можливість випускати в угіддя для збагачення загального біотопічного різноманіття. Для зміцнення матеріально-технічної бази першочергового значення набуває трофейне полювання, яке має ще й зміст релікту.

Література:

1. База даних заснування біосферного резервату. Programul Phare-Credo. – Editura Echim, 2000. – 91 s.
2. Буре Г.С. Роль в Україні Конвенції про охорону дикої флори, фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція) //

- Збереження і моніторинг біологічного та ландшафтного різноманіття в Україні. – К.: Національний екологічний центр України, 2000. - С.15-18.
3. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (переклад українською мовою). – Київ: Авалон, 1998. – 52с.
 4. Проблеми збереження та відновлення біорізноманіття в Україні. К, 2001
 5. <http://www.rada.gov.ua/laws/> - сторінка законодавства України.
 6. <http://www.menr.gov.ua/> - сторінка Міністерства екології та природних ресурсів України.
 7. <http://unesco.org.ua/> - сторінка Національної комісії України у справах ЮНЕСКО
 8. <http://www.coe.int/> - сторінка Ради Європи.